

Σχόλια στο «Αλφαβητάρι της πίστης» του χριστιανοφιλόσοφου Χρήστου Γιανναρά

Ο Χρήστος Γιανναράς, σύμφωνα με το σύντομο βιογραφικό του, «Γεννήθηκε στην Αθήνα. Σπούδασε στα Πανεπιστήμια της Αθήνας, της Βόννης και της Σορβόνης (Παρίσι). Δίδαξε Φιλοσοφία, Πολιτιστική Διπλωματία και Συγκριτική Οντολογία σε πανεπιστήμια της Γαλλίας, της Ελβετίας, της Ελλάδας. Επιφυλλιδογραφεί σε εφημερίδες παρεμβαίνοντας στην πολιτική και κοινωνική επικαιρότητα».

Πέραν αυτών όμως, ο Χρήστος Γιανναράς είναι γνωστός και για μια άλλη, άτυπη ιδιότητα: Αυτή, του ένθερμου υποστηρικτή της Ορθοδοξίας και της ψευδοϊδέας του Ελληνοχριστιανισμού. Για την Ορθόδοξη Εκκλησία, αποτελεί στην πράξη έναν σημαντικό νεο-απολογητή, καθώς το πέπλο της «επιστημονοσύνης» που περιβάλλει τον εν λόγω διανοούμενο, προσδίδει στην απολογητική της φαρέτρα ένα μεγαλύτερο ειδικό βάρος και κύρος.

Ίσως ο μέσος αναγνώστης, όταν ακούει ή διαβάζει περιπούδαστες αναλύσεις από κάποιον «διανοούμενο», να καταλαμβάνεται από ένα αίσθημα κατωτερότητας, από τη στιγμή που δυσκολεύεται ή αδυνατεί να συλλάβει, να κατανοήσει και να επεξεργαστεί τα «υψηλά νοήματα». Μήπως όμως ο «ποιητής», πολλές φορές, φαντάζει όπως ο μονόφθαλμος ανάμεσα στους τυφλούς; Μήπως δεν είναι και τόσο...διαβασμένος; Μήπως αναπαράγει, συνειδητά ή ασυνείδητα, έναν σωρό εύπεπτες ιστοριούλες γι' αγρίους και «πτωχούς τω πνεύματι» που τις φτιασιδώνει με μπόλικη φουμαρώδη «επιστημονοσύνη»;

Το «Αλφαβητάρι της πίστης», αποτελεί ένα πόνημα του Χρήστου Γιανναρά, όπου εκθέτει τις απόψεις και ιδέες του περί θρησκείας, Θεού, πίστης, Ορθοδοξίας, Ελληνοχριστιανισμού κ.λπ. Αν κι όπως αναφέρει ο ίδιος στον πρόλογο του βιβλίου

του, «δεν είναι μια “απολογητική” της χριστιανικής πίστης», στην πραγματικότητα, αυτό ακριβώς είναι στην ουσία. Όπως λέει, φιλοδοξεί «να ξεχωρίσει αυτό που είναι η χριστιανική πίστη, απ’ ό,τι δεν είναι χριστιανική πίστη...με τρόπο απλό, κατανοητό, προσιτό στο “μέσο άνθρωπο”, όπως λέμε, και ειδικότερα στο μέσο “διανοούμενο” άνθρωπο. Γιατί κυρίως αυτός, ο διανοούμενος, είναι ο φορέας και το θύμα της σύγχυσης».

Τα παραπάνω ακούγονται και φαντάζουν ειρωνικά, καθώς ο «μέσος άνθρωπος» είναι σχεδόν βέβαιο ότι σε πολλά τμήματα του βιβλίου, θα εμφανίσει τάσεις «κουρκουτιάσματος» και συμπτώματα έντονης συγχύσεως (την οποία ο κ. Γιανναράς υποτίθεται πως θέλει να αποφύγει). Θα πρέπει να αναγνωριστεί πάντως, πως υπάρχουν και οι «οάσεις», οι οποίες ξεκουράζουν τον εγκέφαλο του αναγνώστη: Τα εβραϊκά θρησκευτικά μυθολογήματα αποτελούν μια εύπεπτη τροφή για τον εύπιστο Ιουδαίοχριστιανό, όπως ακριβώς για ένα μικρό παιδί τα παραμυθάκια τύπου «Η Χιονάτη και οι επτά νάνοι» και «Η Κοκκινοσκουφίτσα και ο κακός λύκος».

Ας δούμε όμως μερικά σημεία ...

Ο κ. Γιανναράς, θα λέγαμε ότι ξεκινάει κάπως «ανορθόδοξα» και μάλλον ορθολογικά:

Υπάρχει μέσα στον άνθρωπο, στην ίδια τη «φύση» του όπως λέμε, μια αυθόρμητη ανάγκη να αναφερθεί σε κάτι που τον ξεπερνάει, σε κάποια ύπαρξη πολύ ανώτερη από τη δική του. Ίσως αυτή η ανάγκη να ξεκινάει από το φόβο του ανθρώπου μπροστά σε φυσικές δυνάμεις που είναι απειλή και κίνδυνος για τη ζωή του. Θέλει να εξευμενίσει αυτές τις δυνάμεις, να συμφιλιωθεί μαζί τους κι έτσι να αναχαιτίσει το φόβο που του προξενούν. Ο τρόπος του για να το κάνει είναι να τους αποδώσει λογικό, να τις θεωρήσει λογικές υπάρξεις που μπορούν να τον ακούσουν, να τον καταλάβουν, να δεχθούν τα δώρα του που με θυσίες τους προσφέρει. Έτσι βλέπει ο άνθρωπος μια λογική ύπαρξη, ανώτερη, υπέρμετρα μεγάλη, που ρίχνει τους κεραυνούς και αναταράζει τις θάλασσες και σείει τη γη και γονιμοποιεί τα σπέρματα και διαιωνίζει τη ζωή. **Αυτή τη δύναμη τη λέει Θεό** και συχνά την πολυμερίζει, βλέπει μέσα στον κόσμο τόσους θεούς όσες και οι δυνάμεις που τον εντυπωσιάζουν.

(σελ. 17)

Λίγο παρακάτω όμως «αρχίζουν τα όργανα»:

*Οι Εβραίοι αρχίζουν να μιλάνε για τον Θεό με αφορμή ένα συγκεκριμένο **ιστορικό γεγονός**: Χίλια εννιακόσια περίπου χρόνια πριν από τον Χριστό, στη χώρα των Χαλδαίων (σε μια περιοχή της κάτω Μεσοποταμίας, κοντά στον περσικό κόλπο) **ο Θεός αποκαλύπτεται σε ένα συγκεκριμένο άνθρωπο**, τον Αβραάμ. Ο Αβραάμ συναντάει τον Θεό, όπως συναντάμε ένα ανθρώπινο πρόσωπο, μια ύπαρξη με την οποία μπορούμε να διαλεχθούμε, να σταθούμε απέναντί της **πρόσωπο με πρόσωπο**.*

(σελ. 20-21)

Εδώ, ο κ. Γιανναράς επιχειρεί να προκαταλάβει τον (αδαή) αναγνώστη, παρουσιάζοντας ένα μυθολογικό στοιχείο της εβραϊκής θρησκευτικής παράδοσης, ως ιστορικό δεδομένο. Φυσικά, τα μυθολογήματα της οποιασδήποτε θρησκείας, ακόμη κι αν εμπεριέχουν κόκκους αληθείας, δεν αποτελούν ιστορικές πηγές για κανέναν ιστορικό που σέβεται την επιστήμη του και το έργο του. Επιπλέον, οι αναφορές περί αποκάλυψης του Θεού στον Αβραάμ και μάλιστα «πρόσωπο με πρόσωπο», έρχονται σε μετωπική σύγκρουση με άλλο εδάφιο της «θεόπνευστης» Αγίας Γραφής: **«Κανένας δεν είδε ποτέ τον Θεό...»** (Κατά Ιωάννην, 1: 18). Δεν μπορεί και τα δύο να είναι σωστά. Δεν μπορούν όμως να είναι και λάθος(!), καθ' ότι η Αγία Γραφή είναι, όπως προαναφέρθηκε, «θεόπνευστη». Πιάσ' τ' αβγό και κούρεψ' το δηλαδή. Εκτός κι αν ο κ. Γιανναράς έχει καταφέρει να το...κουρέψει.

Όταν οι Εβραίοι μιλάνε για τον Θεό, λένε: «ο Θεός των πατέρων ημών». **Είναι «ο Θεός του Αβραάμ, του Ισαάκ και του Ιακώβ»**, ένα συγκεκριμένο πρόσωπο που το γνώρισαν και το συναναστράφηκαν οι πρόγονοί τους. Και η γνώση του Θεού βασίζεται στην πίστη-εμπιστοσύνη στους προγόνους —στην αξιοπιστία της μαρτυρίας τους.

(σελ. 21)

Δεν μαθαίνουμε κάτι καινούργιο, ούτε πέφτουμε από τα σύννεφα. Όσοι όμως θίγονται όταν τους αποκαλούν χλευαστικά «Ιουδαιοχριστιανούς», ας ζητήσουν περισσότερες διευκρινίσεις από τον κ. Γιανναρά και τους λοιπούς απολογητές. Είναι ο Αβραάμ, ο Ισαάκ και το κακό συναπάντημα «πατέρες» των Ελλήνων;

Συχνά κάτω από τον κοινό μανδύα της πίστης καλύπτονται εξίσου και η θρησκευτική αφοσίωση και η ιδεολογική πειθαρχία και η κομματική υποταγή. Έχει καθιερωθεί και ένα σύνθημα άγνωστης προέλευσης, που πολλοί το θεωρούν ως πεμπτουσία της μεταφυσικής, ενώ δεν είναι παρά η προϋπόθεση κάθε ολοκληρωτισμού: «Πίστευε και μη ερεύνα»!

Πρέπει να πούμε απερίφραστα ότι μια τέτοια εκδοχή της πίστης δεν έχει καμιά σχέση με το νόημα που έδωσε στη λέξη η ιουδαιοχριστιανική τουλάχιστον παράδοση.

(σελ. 25)

Εάν ο κ. Γιανναράς πραγματικά τα πίστευε αυτά που γράφει και δεν κατάπινε αμάσητη τη μασημένη τροφή που του δίνουν, κάνοντας τον κόπο να...ερευνήσει λίγο, θα διαπίστωνε ότι το συγκεκριμένο «σύνθημα άγνωστης προέλευσης», δεν είναι καθόλου άγνωστης προέλευσης. Βεβαίως και τεκμηριώνεται και μάλιστα θεολογικά και δη...ιουδαιοχριστιανικά: Η θεολογική τεκμηρίωση τού χριστιανικού δόγματος «Πίστευε και μη ερεύνα».

Ενώ όμως γράφει όσα γράφει παραπάνω ο κ. Γιανναράς, λίγο παρακάτω αυτοαναιρείται και ουσιαστικά τεκμηριώνει κι αυτός το συγκεκριμένο σύνθημα, το οποίο θεωρεί...ατεκμηρίωτο:

Σε οποιαδήποτε βαθμίδα η στάδιο, η πίστη είναι γεγονός και εμπειρία σχέσης —ένας δρόμος ριζικά διαφορετικός από τη νοητική βεβαιότητα και την «αντικειμενική» γνώση. **Αν θέλουμε να γνωρίσουμε τον Θεό της βιβλικής παράδοσης, τον Θεό της Εκκλησίας, πρέπει να τον αναζητήσουμε από το σωστό δρόμο, το δρόμο της πίστης. Οι λογικές «αποδείξεις» για την ύπαρξή του, τα αντικειμενικά επιχειρήματα της Απολογητικής, η ιστορική αξιοπιστία των πηγών της χριστιανικής παράδοσης, μπορούν να είναι χρήσιμα βοηθήματα για να γεννηθεί μέσα μας η ανάγκη της πίστης. Αλλά στην πίστη δεν οδηγούν, ούτε μπορούν να την υποκαταστήσουν.**

(σελ. 28)

Μάλιστα, λίγο πριν, αναφέρει:

*Η γνώση του Θεού που προκύπτει από την προσωπική συνάντηση του Αβραάμ μαζί του, δεν έχει τίποτε να κάνει με θεωρητικές υποθέσεις, αναγωγικούς συλλογισμούς και **λογικές αποδείξεις.***

(σελ. 21)

Τί άλλο μένει να πούμε εμείς; Τα λέει όλα ο ίδιος, ως ένας νέος Τερτυλλιανός, ο οποίος το είχε θέσει με πιο λιτό και σαφή τρόπο: «**Το πιστεύω, επειδή ακριβώς είναι απίστευτο.**»

Ένας άνθρωπος που δεν γνώρισε ποτέ στη ζωή του τη μητρική αγάπη (από ορφάνια ή όποιο άλλο λόγο), μπορεί να ξέρει τον ορισμό, αλλά δεν γνωρίζει την ίδια τη μητρική αγάπη. Με άλλα λόγια: η γνώση των διατυπώσεων και ορισμών της αλήθειας δεν ταυτίζεται με τη γνώση της ίδιας της αλήθειας. Γι' αυτό και **ένας άθεος μπορεί να έχει μάθει και να ξέρει καλά ότι ο Θεός της Εκκλησίας είναι τριαδικός, ότι ο Χριστός είναι τέλειος Θεός και τέλειος άνθρωπος, αλλά αυτό δεν σημαίνει και ότι γνωρίζει αυτές τις αλήθειες.**

Κάπου εδώ αρχίζουν τα μπουρδολογήματα «βαρέων βαρών» (ίσως είναι ο πιο επιεικής χαρακτηρισμός που μπορεί να δοθεί), το οποία καταλήγουν πιο απλά και συνοπτικά στο «μακάριοι οι πτωχοί τω πνεύματι». Ο κ. Γιανναράς βάζει απέναντι από την έρευνα και τον ορθολογισμό, την έκσταση, την τυφλή πίστη και την αυθυποβολή και ανακηρύσσει νικητή την «αλήθεια» των σεληνιασμένων πιστών. Αλλά, τέτοιες «αλήθειες» βιώνουν π.χ. και οι πιστοί της άλλης ιουδαιογενούς θρησκείας (Ισλαμισμός) και μάλιστα με πολύ πιο έντονο τρόπο (βλέπε φανατικοί ισλαμιστές και επιθέσεις αυτοκτονίας). Είναι άραγες έτοιμος ο κ. Γιανναράς να δεχθεί κατά τον ίδιο τρόπο και με την ίδια ευκολία και την δική τους «αλήθεια», πολλώ μάλλον από τη στιγμή που ουσιαστικά λατρεύουν τον ίδιο θεό κι εμπνέονται απ' αυτόν;

Δεν πρέπει να ξεχνάμε ότι η πρώτη Εκκλησία γεννήθηκε και αναπτύχθηκε μέσα στα όρια του ελληνικού κόσμου, της εξελληνισμένης ρωμαϊκής αυτοκρατορίας. Και η νοοτροπία και ψυχοσύνθεση των Ελλήνων δεν συμβιβαζόταν με σκοτεινούς μυστικισμούς και αφελή συναισθήματα. Αντίθετα, ο Έλληνας ζητούσε μέσα από την καινούργια εμπειρία της εκκλησιαστικής ζωής να απαντήσει στα δικά του προβλήματα και ερωτήματα —αυτά που η αρχαιοελληνική και ελληνιστική φιλοσοφική παράδοση είχε διατυπώσει και ερευνήσει με τρόπο θαυμαστό και μοναδικό στην ιστορία του ανθρώπου.

*Η απαίτηση της ελληνικής σκέψης να εκφράσει με το δικό της λόγο την αλήθεια της Εκκλησίας αποτέλεσε μια οξύτατη ιστορική πρόκληση τόσο για τον Ελληνισμό όσο και για την Εκκλησία. Ήταν μια δραματική συνάντηση δυο καταρχήν ασύμπτωτων στάσεων ζωής, που γέννησε τις μεγάλες αιρέσεις των πρώτων αιώνων. Αλλά οι διεργασίες που προκλήθηκαν με αφορμή αυτές τις αιρέσεις, έκριναν τις **δυνατότητες επιβίωσης της ελληνικής φιλοσοφίας μέσα στα όρια ζωής του χριστιανικού κόσμου. Και τα δυο συναντώμενα μέρη (ελληνική φιλοσοφία και χριστιανική εμπειρία) αντιπροσώπευαν***

μια εκπληκτική δυναμική ζωής, που μετασκεύασε τελικά την αντίθεση σε δημιουργική σύνθεση: Η χριστιανική Εκκλησία κατόρθωσε να απαντήσει με τα δεδομένα της δικής της εμπειρίας στα φιλοσοφικά ερωτήματα των Ελλήνων. Και η ελληνική φιλοσοφία απέδειξε τις δυνατότητες της δικής της γλώσσας και μεθόδου στην επαλήθευση της καινούργιας αντίληψης για την ύπαρξη, τον κόσμο και την Ιστορία. Το αποτέλεσμα ήταν ένα κορυφαίο επίτευγμα του ελληνικού λόγου, που χωρίς να προδίδει τη χριστιανική αλήθεια και την αποφαιτική γνώση αυτής της αλήθειας, μένει απόλυτα συνεπής στις απαιτήσεις της φιλοσοφικής διατύπωσης, πραγματοποιώντας έτσι μια ριζοσπαστική τομή στη σύνολη Ιστορία της Φιλοσοφίας. Και πρωτεργάτες αυτού του επιτεύγματος είναι οι Έλληνες Πατέρες της Εκκλησίας, σε μian αδιάκοπη διαδοχή από τον 2ο ως και τον 15ο αιώνα.

(σελ. 36-37)

Εδώ ο κ. Γιανναράς τα έχει πάρει όλα παραμάζωμα... Η διαστροφή και η διαστρέβλωση σε όλο της το μεγαλείο: Οι Έλληνες μεγαλούργησαν μεν, αλλά ζούσαν μέσα στο ψέμα (όπως λέμε δηλαδή, «να σε κάψω Γιάννη, να σ' αλείψω λάδι») και διατύπωναν ερωτήματα, τα οποία -όπως υπονοείται διά της αποσιωπήσεως- δεν ήταν σε θέση να τα απαντήσουν και τις απαντήσεις αυτές τις έδωσε ο...Ιουδαιοχριστιανισμός!

Ο κ. Γιανναράς όμως δεν μένει εδώ, αλλά ως ένας ταγός του ιδέας του Ελληνοχριστιανικού Πολιτισμού, χονδραίνει κι άλλο το παιχνίδι: Οι Έλληνες (κι όχι μόνο αυτοί βεβαίως) δεν υποχρεώθηκαν διά της βίας να ασπαστούν τον Ιουδαιοχριστιανισμό, αλλά τουναντίον οικειοθελώς έσπευσαν να τον προϋπαντήσουν κιόλας για να δώσουν απαντήσεις στις έως τότε αναπάντητες φιλοσοφικές τους ανησυχίες!

Πρόκειται ασφαλώς, για μια περίπτωση «Συνδρόμου της Στοκχόλμης», γιατί αλλιώς δεν εξηγείται ο βιαζόμενος να τρέφει τέτοια στοργή για τον βιαστή του.

Προφανώς λοιπόν, π.χ. ο Ιωάννης Μαλάλας, στην «Χρονογραφία» του, ψεύδεται και φαντασιώνεται όταν γράφει: **«Διωγμός γέγονεν Ελλήνων μέγας, και πολλοί εδημεύθησαν...και εκ τούτου πολύς φόβος γέγονεν. Εθέσπισε δε ο**

αυτός βασιλεύς (Ιουστινιανός) ώστε μη πολιτεύεσθαι τους ελληνίζοντας, τους δε των άλλων αιρέσεων όντας αφανείς γενέσθαι της Ρωμαϊκής πολιτείας, προθεσμίαν τριών μηνών λαβόντας εις το γενέσθαι αυτοὺς κοινωνούς της ορθοδόξου πίστεως... Επί δε της υπατείας τού αυτού Δεκίου, ο αυτός βασιλεύς θεσπίσας πρόσταξιν έπεμψεν εν Αθήναις, κελύσας μηδένα διδάσκειν φιλοσοφίαν μήτε νόμιμα εξηγείσθαι... Συσχεθέντες Έλληνες περιεβωμίσθησαν και τα βιβλία αυτών κατεκαύθη...και εικόνες των μυσερών θεών αυτών και αγάλματα».

Αν μη τι άλλο, εδώ έχουμε ένα τρανταχτό παράδειγμα «ιδανικής» συνάντησης και «αρμονικής» σχέσης Ελληνισμού και Χριστιανισμού.

Και όταν ο Αβραάμ συναντάει τον Θεό κοντά στη δρυ Μαμβρή, έχει μπροστά του τρεις άνδρες, που όμως τους προσφωνεί σαν να είναι ένας: «Ωφθη αυτώ ο Θεός προς τη δρυί τη Μαμβρή, καθημένου αυτού επί της θύρας της σκηνης αυτού μεσημβρίας. Αναβλέψας δε τοις οφθαλμοίς αυτού είδε, και ιδού τρεις άνδρες ειστήκεισαν επάνω αυτού και ιδών προσέδραμε εις συνάντησαν αυτοίς από της θύρας της σκηνης αυτού και προσεκύνησεν επί την γην, και είπε· κύριε, ει άρα εύρον χάριν εναντίον σου...» (Γεν. 18,1-3).

(σελ. 39-40)

Κρίμα που ο κ. Γιανναράς σταματά την διήγηση αυτής της συνάντησης σε αυτό το σημείο. Γιατί, μόλις λίγους στίχους παρακάτω, γίνεται πιο «ενδιαφέρουσα» και πιο περιγραφική: **«Και ο Αβραάμ έσπευσε στη σκηνή στη Σάρα, και είπε: “Βιάσου, ζύμωσε τρία μέτρα σιμιγδάλι, και κάνε ψωμιά στη στάχτη”. Και ο Αβραάμ έτρεξε στα βόδια, και πήρε ένα μοσχάρι απαλό και καλό, και το έδωσε στον δούλο· κι εκείνος έσπευσε να το ετοιμάσει· έπειτα, πήρε βούτυρο και γάλα, και το μοσχάρι, που ετοίμασε, και τα έβαλε μπροστά τους· κι αυτός στεκόταν κοντά τους κάτω από το δέντρο· κι αυτοί έφαγαν»** (Γένεσις, 18: 6-8).

Πιθανότατα, αυτή η εικόνα του...τραπεζώματος που έκανε ο Αβραάμ στον μεταμφιεσμένο Γιαχβέ, δεν φαίνεται και πολύ «θεϊκή», ούτε ακόμα και στον κ.

Γιανναρά. Πού ακούστηκε κοτζάμ Θεός να καταβροχθίζει...μαγειρεμένο μοσχαραάκι από τα χεράκια της κυρα-Σάρας, όπως ένας κοινός θνητός;

Η Αγία Γραφή μας βεβαιώνει ότι «ο Θεός αγάπη εστί» (Ιωαν. 4,16). Δεν μας λέει ότι ο Θεός έχει αγάπη, ότι η αγάπη είναι ένα προσόν, μια ιδιότητα του Θεού. Μας βεβαιώνει ότι αυτό που είναι ο Θεός είναι η αγάπη, ότι ο Θεός είναι ως αγάπη, ότι ο τρόπος με τον οποίο είναι ο Θεός είναι η αγάπη.

(σελ. 61)

Μπουρδολογημάτων συνέχεια... Δηλαδή, μπορεί κάποιος να είναι καλός άνθρωπος, αλλά χωρίς να έχει ίχνος καλοσύνης μέσα του. Μπορεί κάποιος να είναι παχύς, αλλά χωρίς να τρώει καθόλου. Μπουρδολογήματα όμως που κρύβουν σκοπιμότητα. Όλες αυτές οι ερμηνευτικές ανοησίες που προκαλούν τρικυμία στο μυαλό του μέσου αναγνώστη, δεν στοχεύουν πουθενά αλλού, παρά στο να δικαιολογηθεί η κακία και η εκδικητικότητα του Γιαχβέ, έτσι όπως διαγράφεται μέσα από την ίδια την Παλαιά Διαθήκη. Ο καλόπιστος αναγνώστης, μπορεί να διαπιστώσει ο ίδιος κατά πόσον «ο Θεός αγάπη εστί», μέσα από το ακόλουθο ενδεικτικό απόσπασμα: **«Αν δεν υπακούσεις στη φωνή τού Κυρίου τού Θεού σου, για να προσέχεις να εκτελείς όλες τις εντολές του, και τα διατάγματά του, που εγώ σήμερα σε προστάζω, όλες οι κατάρες αυτές θά 'ρθουν επάνω σου, και θα σε βρουν. Καταραμένος θα είσαι στην πόλη, και καταραμένος θα είσαι στο χωράφι. Καταραμένο το καλάθι σου, και η σκάφη σου. Καταραμένος ο καρπός τής κοιλιάς σου, και τα γεννήματα της γης σου, οι αγέλες των βοδιών σου, και τα κοπάδια των προβάτων σου».**

Ο οχετός αυτός από κατάρες, είναι πολύ μεγαλύτερος και για λόγους οικονομίας χώρου δεν παρατίθεται ολόκληρος. Μπορεί όμως, όποιος το επιθυμεί, να τον βρει ολόκληρο στο κεφάλαιο 28 του Δευτερονομίου.

Με ένα γερό ποσό χρημάτων στην Αμερική μπορείς να εξασφαλίσεις από τώρα

και την οριστική κατάργηση του θανάτου που θα πετύχει σε λίγα χρόνια η «επιστήμη», παραμένοντας στο μεταξύ κατεψυγμένος σε ετοιμότητα επαναβίωσης. Χωρίς άλλο, αυτή η καινούργια απρόσωπη θεότητα, η μυθοποιημένη «επιστήμη», είναι σήμερα το όπιο για τη μεταφυσική αποχαύνωση των μαζών.

Για να είμαστε, ωστόσο, ακριβέστεροι, πρέπει να ομολογήσουμε ότι η υπερεκτίμηση των δυνατοτήτων της επιστήμης και η αναζήτηση ερεισμάτων αθείας στο χώρο της φυσικής, ήταν σύμπτωμα που εμφανίστηκε με έξαρση κυρίως στον περασμένο αιώνα. Σήμερα πια το σύμπτωμα επιβιώνει όχι τόσο στα επιστημονικά εργαστήρια, όσο στο επίπεδο της φαντασίας των αδαών, τους οποίους και εκμεταλλεύονται τα εμπορικά κυκλώματα συντηρώντας το μύθο της παντοδυναμίας και των θαυματουργικών δυνατοτήτων της «επιστήμης».

(σελ. 64)

Ως κλασικός απολογητής ο κ. Γιανναράς, παρ' ότι -υποτίθεται- διανοούμενος και μορφωμένος, επιχειρεί ένα ακόμη μεγάλο άλμα: Την απαξίωση και γελοιοποίηση της επιστήμης, αντιμετωπίζοντάς την ως περίπου ένα δόγμα. Προφανώς, του ακούγεται πιο λογικό και λιγότερο ματαιόδοξο και γελοίο, κάποιος να «προσδοκεί ανάσταση νεκρών», από το να καταφεύγει σε έναν τομέα της επιστήμης (κρυογονική) που ίσως στο άγνωστο μέλλον τού προσφέρει μια πιθανότητα επαναβίωσης.

Η παρέμβαση της κλήσης του Θεού συνιστά τον άνθρωπο, γι' αυτό και η Εκκλησία δεν θορυβείται, ούτε προσβάλλεται η αλήθεια της, αν η επιστήμη δεχθεί την «εξέλιξη των ειδών» και αποδειχθεί ότι **ο άνθρωπος κατάγεται βιολογικά από τον πίθηκο.**

(σελ. 102)

Μια απ' τα ίδια... Δηλαδή, άλλη μία προσπάθεια διαστρέβλωσης της Θεωρίας της Εξέλιξης... Ο Δαρβίνος ΟΥΔΕΠΟΤΕ υποστήριξε ότι ο άνθρωπος κατάγεται από τον πίθηκο. Αυτό που υποστήριξε είναι ότι τα συγγενικά είδη έχουν κάποιον κοινό πρόγονο και εξελίχθηκαν διαφορετικά.

Ο Θεός ζητάει από τους πρωτοπλάστους να μην φάνε καρπούς από το δέντρο «του γινώσκειν καλόν και πονηρόν». Άραγε θέλει να τους αποκλείσει από τη γνώση των ηθικών διλημμάτων, να τους κρατήσει ηθικά «μονοδιάστατους»; Πρέπει να ξεκαθαρίσουμε, ότι εδώ οι όροι «καλόν» και «πονηρόν» δεν έχουν το συμβατικό περιεχόμενο του καλού και του κακού, όπως σήμερα το καταλαβαίνουμε, δεν είναι κατηγορίες συμπεριφοράς, δεν εκφράζουν τη νομική αντίληψη του κοινωνικά χρήσιμου και του κοινωνικά βλαβερού. Εδώ, όπως και σε ολόκληρη την 'Αγία Γραφή, οι όροι «καλόν» και «πονηρόν» δηλώνουν τη δυνατότητα της ζωής και την αλλοτρίωση της ζωής, δηλαδή το ενδεχόμενο του θανάτου. Ο Θεός το διευκρινίζει στους πρωτοπλάστους και τους προειδοποιεί: «ή αν ημέρα φάγητε απ' αυτού, θανάτω αποθανείσθε» (Γεν. 2,17).

Στα λόγια αυτά του Θεού δεν έχουμε μίαν απειλή τιμωρίας, αλλά μια πρόγνωση και προειδοποίηση. Αν οι πρωτόπλαστοι φάνε από αυτό το δέντρο, δεν κάνουν απλώς μια παρεκτροπή, δεν παραβαίνουν κάποια εντολή που πρέπει να τηρηθεί γιατί είναι «άνωθεν» δεδομένη.

(σελ. 120)

Ας παρακάμψουμε τη συνήθη τακτική των απολογητών να κάνουν ερμηνείες (τι είναι «καλό» και τι είναι «κακό») κι ας προχωρήσουμε απευθείας στο απλοϊκό, αλλά και εύλογο ερώτημα: Ποιά η χρεία της «προειδοποίησης», από τη στιγμή που Θεός είναι «παντογνώστης»; Δεν γνωρίζει τί θα συμβεί στο μέλλον; Δεν έχει προβλέψει ότι οι πρωτόπλαστοι θα παρακούσουν την «προειδοποίησή» του; Αν ναι, ποιός ο λόγος να παίζει τη γάτα με το ποντίκι; Αν όχι, τί σκατά Θεός είναι;

Η διήγηση της πτώσης του ανθρώπου στην Αγία Γραφή τελειώνει με την αποπομπή του από τον παράδεισο της τρυφής, τον αποκλεισμό του από το «ξύλον της ζωής», από τη δυνατότητα της αθανασίας. Αλλά και αυτή η τραγική κατάληξη επισφραγίζεται με μια εικόνα αποκαλυπτική της αγάπης του Θεού, της αγάπης που κατορθώνει να **αναιρέσει** τον τελεσίδικο χαρακτήρα της πτώσης, να περιορίσει το κακό που προκλήθηκε, να σχετικοποιήσει το ανεπανόρθωτο. Είναι η εικόνα των δερματίνων χιτώνων που έχει ιδιαίτερα προσελκύσει την προσοχή των χριστιανών ερμηνευτών: «και εποίησεν Κύριος ο Θεός τω Αδάμ και τη γυναικί αυτού χιτώνας δερμάτινους και ενέδυσεν αυτούς» (Γέν. 3,21).

(σελ. 133-134)

Το σύνηθες σφάλμα στο οποίο πολλάκις υποπίπτουν και οι γιδοβοσκοί συγγραφείς της Βίβλου: Απόδοση ανθρώπινων αδυναμιών σ' έναν θεό... Όταν μετανιώνεις για κάτι, αυτό σημαίνει, συνειδητά ή όχι, πως αναγνωρίζεις ένα προηγούμενο σφάλμα (μικρής ή μεγάλης σημασίας). Με άλλα λόγια, αναγνωρίζεις πως έκανες ένα λάθος. Κάνει λάθη ένας θεός κ. Γιανναρά; Αν ναι, τότε και πάλι, τί σκατά θεός είναι; Κι αυτές οι «προδιαγραφές», ποιόν θεό αφορούν, αν όχι τον Γιαχβέ;...

...ο Θεός για να είναι Θεός, πρέπει να είναι άπειρος, απεριόριστος, παντογνώστης και παντοδύναμος, αυτοζωή και αυτοκίνηση —δεν μπορεί να είναι Θεός και ταυτόχρονα να έχει υλικό και περατό σώμα, να χρειάζεται οξυγόνο για ν' αναπνεύσει και φαγητό για να τραφεί, να κουράζεται, να νυστάζει, να θλίβεται, να πονάει σωματικά.

(σελ. 137)

Τελικά, ποιός θεός ήταν αυτός που έτρωγε μοσχάρακι και ποιός θεός κουράστηκε με τη δημιουργία του κόσμου και **«αναπαύθηκε την έβδομη ημέρα από όλα τα έργα του, που έκανε»**; (Γένεσις, 2: 2). Επίσης, ποιός θεός ήταν αυτός που ρωτούσε τους μαθητές του **«Έχετε εδώ κάτι φαγώσιμο;»** (Κατά Λουκάν, 24:

41), για να χορτάσει την πείνα του, αν όχι ο «σωτήρας» Ιησούς; (Ναι, ναι... Είναι ο ίδιος που τάισε 5.000 ανθρώπους με...5 ψωμιά και 2 ψάρια).

Η Εκκλησία αναγνωρίζει στο πρόσωπο της Παναγίας Θεοτόκου εκείνο το κτίσμα, που —μόνο αυτό μέσα σε όλη τη δημιουργία του Θεού, την υλική και πνευματική— έφτασε στην πληρότητα του σκοπού για τον οποίο υπάρχει η κτίση: στην πληρέστερη δυνατή ενότητα με τον Θεό, στην πληρέστερη πραγματοποίηση των δυνατοτήτων της ζωής.

(σελ. 151)

Μάλιστα... Όντως πολύ «φιλότιμη» αυτή αναγνώριση από την Εκκλησία στο πρόσωπο της υποτιθέμενης Εβραιοπούλας «Θεοτόκου». Μήπως, έστω κατά τύχη, ο κ. Γιανναράς γνωρίζει γιατί επί τέσσερις (4) ολόκληρους αιώνες, το «πρόσωπο της Παναγίας Θεοτόκου» βρισκόταν σε γενική ανυποληψία -κοινώς, οι «πατέρες» της Εκκλησίας την είχαν στο «φτύσιμο»; Να 'ταν άραγες η καθυστερημένη «θεία φώτιση» που οδήγησε τους μισογύνηδες «πατέρες» να την ανακηρύξουν σε «Παναγία και Υπεραγία Θεοτόκο», μόλις στην Γ' Οικουμενική Σύνοδο τής Εφέσου το 431 μ.Χ.;

Ο Ιησούς Χριστός είναι πρόσωπο ιστορικό: Γεννιέται σε συγκεκριμένο χρόνο και τόπο, από μητέρα που το γενεαλογικό της δέντρο ριζώνει και διακλαδώνεται σε συγκεκριμένη φυλή του Ισραήλ, τη βασιλική γενιά του Δαβίδ. [...] Η χριστιανική Απολογητική θα επικαλεσθεί μια σειρά από εξωχριστιανικές αναφορές στο πρόσωπο του Χριστού που έρχονται να επιβεβαιώσουν την παρεμβολή του στην Ιστορία: Ο Πλίνιος ο νεώτερος (γύρω στο 112 μ.Χ.), ο Τάκιτος (γύρω στο 115), ο Σουετώνιος (γύρω στο 120) —αλλά και προγενέστερες αναφορές, όπως το περίφημο *testimonium* του Φλάβιου Ιωσήφ (γύρω στο 93), το χρονικό του Σαμαρείτη *Thallus* γραμμένο στη Ρώμη (λίγο πριν ή λίγο μετά το 60), η επιστολή του Σύρου *Mara Bar Sarapion* (το 73 μ.Χ.). Από ποικίλους δρόμους η επιστημονική έρευνα επαληθεύει την ιστορικότητα του

προσώπου του Ιησού Χριστού —χωρίς και να ερμηνεύει το γεγονός που το Πρόσωπο αυτό ενσαρκώνει.

(σελ. 153-154 & 155-156)

Ο κ. Γιανναράς, διά της επαναλήψεως στην έμφαση περί ιστορικότητας των βιβλικών προσώπων, δεν είναι βέβαιο εάν προσπαθεί τελικά να πείσει τον ίδιο του τον εαυτό ή τους άλλους για το βάσιμο των ισχυρισμών του. Σε κάθε περίπτωση πάντως, οι όποιοι ισχυρισμοί απαιτούν και τις ανάλογες αποδείξεις. Αλλά ο κ. Γιανναράς ακολουθεί την πεπατημένη, επικαλούμενος τις εντελώς ανίσχυρες και εμφανιζόμενες ως ιστορικά τεκμήρια για την ύπαρξη του Ιησού (τουλάχιστον ως θεού), διάφορες έμμεσες αναφορές (κάποιες εκ των οποίων έχουν αναγνωριστεί ως πλαστογραφήματα), προσώπων τα οποία δεν ήταν σύγχρονα των «γεγονότων». Στην πραγματικότητα, δεν υπάρχει ΟΥΤΕ ΜΙΑ ΣΥΓΧΡΟΝΗ ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΠΗΓΗ που να επιβεβαιώνει την ύπαρξη του Ιησού. Και περιώνυμοι ιστορικοί υπήρχαν αρκετοί την εποχή εκείνη και αμέσως μετά απ' αυτήν, όπως ο Πλούταρχος, ο Πausanias, ο Αρριανός κ.ά. Ούτε ένας απ' αυτούς δεν κάνει έστω μια αναφορά μιας αράδας στον «ιστορικό» Ιησού.

Λίγο παρακάτω, προσπαθεί αγωνιωδώς να πιάσει την ιστορικότητα του βίου του Ιησού από τα μαλλιά, επικαλούμενος τώρα τον «Λουκά»:

Ο ευαγγελιστής Λουκάς μας δίνει τις χρονολογικές συντεταγμένες τής εμφάνισης του κηρύγματος του Προδρόμου και συνακόλουθα τής έναρξης του δημόσιου βίου του Χριστού. Προσδιορίζει καταρχήν τη χρονιά πού διανύει στο θρόνο ο ρωμαίος αυτοκράτορας: «εν έτει πεντεκαιδεκάτω της ηγεμονίας Τιβερίου Καίσαρος». Το ιστορικό αυτό «στίγμα» θα αρκούσε για έναν ακριβέστατο χρονολογικό προσδιορισμό. Αλλά ο Λουκάς επιμένει με σχολαστικότητα έμπειρου ιστοριογράφου, πού προβλέπει ενδεχόμενες αμφισβητήσεις τής ιστορικότητας του Ιησού —κατοχυρώνει τη χρονολόγηση και με αναφορά στους τοπικούς ηγεμόνες: «ηγεμονεύοντος Ποντίου Πιλάτου τής Ιουδαίας, και τετραρχούντος της Γαλιλαίας Ηρώδου, Φιλίππου δε του αδελφού αυτού τετραρχούντος της Ιτουραίας καί Τραχωνίτιδος χώρας, και Λυσανίου της Αβιληνής τετραρχούντος». Και δεν αρκείται στους πολιτικούς ηγεμόνες, αλλά προσθέτει και το χρονικό καθορισμό που εξασφαλίζει η θητεία της θρησκευτικής ηγεσίας τού Ισραήλ: «επ' αρχιερέως Άννα και Καϊάφα» (Λουκ.

3,1-2).

(σελ. 154-155)

Εδώ, πραγματικά δεν είναι σαφές εάν ο κ. Γιανναράς είναι αφελής ή τον προσποιείται. Το ότι σε ένα θρησκευτικό κείμενο αναφέρονται -πραγματικά- ιστορικά πρόσωπα, αυτό δεν το κάνει αυτομάτως ιστορική πηγή και ούτε περικλείει με τον μανδύα της ιστορικότητας τα όποια ανύπαρκτα ιστορικά πρόσωπα εμφανίζονται μέσα σε αυτό. Η αγχώδης εμμονή του «Λουκά» να δώσει τέτοιες περιττές λεπτομέρειες, δεν αποδεικνύει τίποτε άλλο, παρά την αγωνιώδη προσπάθειά του να εμφανίσει το ψευδεπίγραφο ευαγγέλιό του ως κάτι αυθεντικό με ιστορικό κύρος. Αλλά και πάλι φαίνεται να αποτυγχάνει στον στόχο του: Παρ' ότι υποτίθεται ότι ο Λουκάς ήταν σύγχρονος των «γεγονότων», αναφέρει κραυγαλέες -και ασυγχώρητες- ιστορικές ανακρίβειες. Π.χ. ο Άννας και ο Καϊάφας ουδέποτε συνυπήρξαν ως αρχιερείς των Ιουδαίων.

Ο Χριστός τιμωρήθηκε με το σταυρικό θάνατο στη θέση της αμαρτωλής ανθρωπότητας και για να εξιλεωθεί η αμαρτωλή ανθρωπότητα.

(σελ. 169)

Και τελικά βγήκε από τον βούρκο της αμαρτίας η ανθρωπότητα μετά τη θυσία του αυτόκλητου σωτήρα της κ. Γιανναρά;

Ανήκει μάλλον στη σφαίρα του παιδρού, ένας διανοούμενος (με ή χωρίς εισαγωγικά) να υιοθετεί και κυρίως να αναπαράγει τέτοιες θεολογικές μπαρούφες. Ο σκοταδισμός και ο φανατισμός των πρωτοχριστιανικών χρόνων ίσως να ευνοούσε και να δικαιολογούσε την επικράτηση τέτοιων γελοίων θεωριών και ισχυρισμών, αλλά δυο χιλιάδες χρόνια, μετά τη «σωτηρία» της ανθρωπότητας, τέτοιες απόψεις δεν φαντάζουν απλά γελοίες, ΕΙΝΑΙ γελοίες.

Με την υπακοή του μέχρι θανάτου στο θέλημα του Πατρός οδήγησε ο Χριστός την ανθρώπινη φύση του στην **τέλεια παραίτηση** από κάθε διεκδίκηση υπαρκτικής αυτοτέλειας, μετέθεσε την ύπαρξη της φύσης στη σχέση αγάπης και στην ελευθερία της υπακοής στον Θεό.

(σελ. 174)

Για μισό λεπτό κ. Γιανναρά... Που την είδατε την «τέλεια παραίτηση»; Άλλος Ιησούς είναι αυτός εδώ;...: **«Πατέρα μου, αν είναι δυνατόν, ας παρέλθει από μένα αυτό το ποτήρι· όμως, όχι όπως εγώ θέλω, αλλ' όπως εσύ»** (Κατά Ματθαίον, 26: 39).

Με την καθιέρωση της Εκκλησίας ως «επίσημης θρησκείας» αρχίζουν να εμφανίζονται στη θέση των τίτλων του Επισκόπου και Πρεσβυτέρου οι θρησκευτικές διαβαθμίσεις του «Αρχιερέως» και «ιερέως». Δημιουργείται μια πολύπτυχη διοικητική ιεραρχία και καθιερώνονται θέσεις και τίτλοι άσχετοι με την ευχαριστιακή προέλευση των εκκλησιαστικών αξιωμάτων-χαρισμάτων, τίτλοι όπως «αρχιεπίσκοπος», «έξαρχος», «αρχιμανδρίτης», «πρωτοσύγκελλος», «πρωτοπρεσβύτερος», «αρχιδιάκονος» —με αντικείμενο πάντοτε τη διαφοροποίηση των προσβάσεων προς κάποια μορφή εξουσίας. Μιμούνται οι κληρικοί τις πομπώδεις προσφωνήσεις των αξιωματούχων της αυτοκρατορίας και με αυξημένη δόση αφελούς υπερβολής καθιερώνουν προσαγορεύσεις διαβαθμίσεων της αγιότητας και της οσιότητας, όπως «Παναγιώτατος», «Πανοσιολογιώτατος», «Αιδεσιμολογιώτατος», Μέγας Οικονόμος, Μέγας Δευτερεύων και πλήθος ηχηρά παρόμοια.

(σελ. 216-217)

Το ωραίο της υπόθεσης εδώ, είναι ότι ενώ ο κ. Γιανναράς κατακρίνει τις πομπώδεις και γελοίες προσφωνήσεις του παπαδαριού, εν τούτοις αυτό σπεύδει να

το αποδώσει σε μια «αυξημένη δόση αφελούς υπερβολής». Είναι άγνωστο εάν εδώ ο κ. Γιανναράς προσποιείται τον αφελή, ή είναι πράγματι τόσο αφελής.

Η αιώνια ζωή που ευαγγελίζεται η Εκκλησία αρχίζει από το σημείο που τελειώνουν οι υπαρκτικές δυνατότητες του κτιστού —κάθε τάση αυθυπαρξίας και κάθε ατομική διεκδίκηση της ζωής. Η σωτηρία από το θάνατο είναι έργο του άκτιστου, όχι έργο του κτιστού, είναι Χάρη-χάρισμα και όχι επίτευγμα της φύσης. Χαρίζεται σε εκείνο το επίπεδο υπάρξεως, όταν η φύση ελευθερώνεται από την ανάγκη, την ανάγκη αυθυπαρξίας - αυτοσυντήρησης. Τότε ανοίγεται και στον άνθρωπο η δυνατότητα του τριαδικού τρόπου της υπάρξεως: η ζωή ως αυθυπέρβαση αγάπης.

Αυτή είναι η μαρτυρία της Εκκλησίας και βρήκε την ιστορική της σάρκωση κατεξοχήν στα πρόσωπα των μαρτύρων και των ασκητών: Η έμπρακτη μαρτυρία των μαρτύρων και η ιστορική της προέκταση, η άθληση των ασκητών, σφραγίζουν οριστικά τον εκκλησιαστικό βίο, ακριβώς γιατί διασώζουν αλώβητη από παραφθορές την αλήθεια της Εκκλησίας: Ζωή δεν είναι η ατομική επιβίωση, αλλά η εσχάτη, μέχρι θανάτου αυτοπαραίτηση, από «παραφοράν έρωτος» για το Πρόσωπο του Θεού εν Χριστώ Ιησού.

(σελ. 220-221)

Με λίγα λόγια: Ύμνος στη μωρία, την παραφροσύνη και την αγραμματοσύνη από έναν άνθρωπο των γραμμάτων. «Εκείνος που έχει υγιή νου, δεν έχει ανάγκη των γραμμάτων», έλεγε ο αγράμματος και εκ πεποιθήσεως άπλυτος, «Μέγας» Αντώνιος, ένας από τους πρωτοπόρους παρανοϊκούς ασκητές, οι οποίοι, σύμφωνα με τον κ. Γιανναρά, «διασώζουν αλώβητη από παραφθορές την αλήθεια της Εκκλησίας». Άρα, εμείς θα πρέπει να υποθέσουμε και να πείσουμε στο λογικό σφάλμα, ότι από τη στιγμή που ο κ. Γιανναράς «έχει την ανάγκη των γραμμάτων», τότε δεν στέκει καλά στα μυαλά του.

Αρχές του 13ου αιώνα οι ορδές των Φράγκων σταυροφόρων καταλύουν και υποτάσσουν στη λατινική κυριαρχία την ορθόδοξη ελληνική Ανατολή (1204). Οι δυνάμεις του Ελληνισμού προβάλλουν μια τελευταία αντίσταση, κατορθώνουν να επανακτήσουν τον ιστορικό τους άξονα η κέντρο, την Κωνσταντινούπολη, αλλά είναι πια ανεπανόρθωτα εξαντλημένες.

Ακολουθεί η τουρκική κατάκτηση (1453) και για τέσσερις αιώνες ο ελληνικός κόσμος βυθίζεται σε μια οδυνηρή **ιστορική αφασία**, κάτω από το πέλμα της πιο ωμής βαρβαρότητας. Πρόκειται για πολιτική (και πολιτιστική ακόμα, σε μεγάλο ποσοστό) εξαφάνιση των Ελλήνων από το ιστορικό προσκήνιο. Η εκκλησιαστική ορθοδοξία διασώζεται, παρά τους θρησκευτικούς διωγμούς που εξαπολύουν κατά καιρούς οι Τούρκοι και τις προσπάθειες βίαιου εξισλαμισμού των χριστιανικών πληθυσμών που ξαναζωντανεύουν πρωτοχριστιανικές σελίδες μαρτυρίου. Ταυτίζεται η ορθοδοξία οργανικά με τη λαϊκή πολιτιστική συνείδηση και ταυτότητα, γίνεται ήθος λαϊκό, διαφοροποιεί ζωτικά τον Έλληνα τόσο από τον αλλόθρησκο Τούρκο όσο και από τον ετερόδοξο Φράγκο.

(σελ. 237)

Εδώ έχουμε να κάνουμε με ξεκάθαρη ελληνορθόδοξη προπαγάνδα, διά της αποσιωπήσεως της ιστορικής πραγματικότητας. Εκτός κι αν ο κ. Γιανναράς, δεν έχει ακούσει ή διαβάσει για την ενδοτική στάση του κλήρου απέναντι στους Οθωμανούς, με σημαία το σύνθημα: **«Καλύτερα φέσι τούρκικο, παρά τιάρα παπική»**. Ή δεν έχει ακούσει λέξη για τα προνόμια που δόθηκαν, λόγω της στάσης αυτής, από τους Οθωμανούς στο Πατριαρχείο.

Αλλά κι εκείνο το «ο ελληνικός κόσμος βυθίζεται σε μια οδυνηρή ιστορική αφασία», πόσο φαιδρό ακούγεται, αν λάβουμε υπ' όψιν ότι ακόμη και ο όρος «Έλληνας» ήταν εξοβελισμένος από το θεοκρατικό Βυζάντιο (που ο Χρήστος Γιανναράς, θέλει να θεωρεί κι αυτός, ως...ελληνική αυτοκρατορία) και είχε αποκτήσει πλέον εντελώς αρνητική σημασία.

Ο απόηχος των ιστορικών εξελίξεων του δυτικοευρωπαϊκού χώρου φθάνει στον υπόδουλο Ελληνισμό μέσα από ένα κυρίως κανάλι: Τούς λόγιους της εποχής που έχουν σπουδάσει στα Πανεπιστήμια της Ευρώπης, διατηρούν επαφή με τα ευρωπαϊκά κέντρα και παρακολουθούν τα πνευματικά ρεύματα και τις κοινωνικές μεταλλαγές. Όλοι αυτοί, χωρίς εξαίρεση, τρέφουν έναν απεριόριστο θαυμασμό για τα συντελούμενα στη Δύση. Σε αντίθεση με το «σκοτάδι» της δουλείας, της φτώχειας και της απαιδευσιάς που κυριαρχεί στην ανατολή, η Ευρώπη είναι η «φωτισμένη»: εκεί είναι «τα φώτα» του πολιτισμού, η πρόοδος, η ανωτερότητα. **Δεν υπάρχει κριτική αντίσταση, επιφυλακτικότητα ή αμφισβήτηση στους λόγιους Έλληνες των χρόνων εκείνων, παρά μόνο άμετρη κατάφαση και ενθουσιασμός για οτιδήποτε δυτικό.**

Μόνο όταν αρχίζουν να εμφανίζονται καθαρά **αθεϊστικές ιδέες** στη Δύση, αρχίζουν και κάποιες επιφυλάξεις ή και **αντιδράσεις των εκκλησιαστικών κυρίως κύκλων** για τις «νέες ιδέες», όπως και για τις επιστήμες (οπωσδήποτε τις θετικές) που οδηγούν σε αυτές τις ιδέες.

(σελ. 237)

Και πάλι εδώ, ξεκάθαρη ελληνορθόδοξη προπαγάνδα, η οποία ταυτίζει τον Διαφωτισμό με την αθεΐα και τα «άθεα γράμματα» και τον αντιμετωπίζει, φυσικά, ως κάτι βλαπτικό για την πίστη. Ο Κοραΐς π.χ. όμως κ. Γιανναρά δεν ήταν καθόλου άθεος. Το εκκλησιαστικό κατεστημένο πετροβολούσε, επειδή παρασιτούσε σε βάρος των ραγιάδων κι επειδή τους κρατούσε επίτηδες στο σκότος και την «ησυχία». Αν επιχειρήσουμε να υποθέσουμε, τι θα θεωρούσε ο κ. Γιανναράς πιο ωφέλιμο ή λιγότερο επικίνδυνο για τους ραγιάδες, ανάμεσα στην «Ελληνική Νομαρχία» και την «Πατρική Διδασκαλία», μάλλον δεν δυσκολευτούμε να μαντέψουμε την επιλογή του. Άλλωστε, όπως έλεγαν και κάποιοι «άγιοι» της Εκκλησίας, **«η δουλεία δεν σε βλάπτει εις την πίστην και εις την ψυχήν»**. **Κι όπως πολύ «πνευματώδης» το είχε θέσει ο «εθνομάρτυς» πατριάρχης Γρηγόριος Ε΄, σε σχέση με τα «άθεα γράμματα», «...τις ωφέλεια προσκολλώμενοι οι νέοι εις τα παραδόσεις αυτάς να μανθάνωσιν**

αριθμούς και αλγέβρας και κύβους και κυβοκύβους και τρίγωνα και τριγωνοτετράγωνα...».

Αντί επιλόγου

Αρκετά «φιλότιμη» η προσπάθεια του Χρήστου Γιανναρά να υπερασπιστεί την απατηλή «αλήθεια» της Ορθοδοξίας και γενικότερα της Εκκλησίας και του Χριστιανισμού, αλλά οι εποχές όπου ο άμεσος αντίλογος είτε θάβονταν, είτε δεν είχε διαύλους ν' ακουστεί, έχουν περάσει ανεπιστρεπτί. Κι όπως έχουμε δει σε παλαιότερα άρθρα (και θα δούμε και σε μελλοντικά), ακριβώς λόγω αυτού του αντιλόγου η Εκκλησία άρχισε τις κωλοτούμπες εγκαταλείποντας γελοία αξιώματά της, ή επιδίδεται σε απίθανες και φαιδρές «ερμηνείες» για να περισώσει ό,τι μπορεί από το συνεχές ξήλωμα του «θεϊκού» υφαντού της, με το οποίο είχε καλύψει την ανθρωπότητα για αιώνες, βυθίζοντάς την στο σκοτάδι, την αμάθεια και την δεισιδαιμονία (δυστυχώς, όχι αναίμακτα). Προφανώς και δεν χρειάζεται κάποια ιδιαίτερη δεξιότητα, ώστε να μπορεί να παρουσιάζει κάποιος στο απαίδευτο και κοιμισμένο «ποίμνιο», όσο πιο πειστικά μπορεί, το απίστευτο ως πιστευτό, το παράλογο ως λογικό, το αφύσικο ως φυσικό, το φανταστικό ως πραγματικό και το γελοίο ως σοβαρό. Το μόνο βέβαιο είναι, ότι στο μέλλον οι προσπάθειες των απολογητών να παρουσιάσουν το μαύρο άσπρο και να εκλογικεύσουν τον παραλογισμό, θα αποτελούν μνημείο γραφικότητας και εθελοτυφλίας. Οι μόνοι που θα έχουν το άλλοθι, θα είναι οι επαγγελματίες της θρησκείας, δηλαδή αυτοί που ζούνε απ' αυτήν.